

Fai 'e Palesiteni Dieter F. Uchtdorf

Tokoni Ua 'i he Kau Palesitenisī 'Uluaki

“Ko Hoku Ongō Nimá Kimoutolu”

I he'etau hoko ko e ākongā 'a Sīsū Kalaisi ko hotau 'Eiki, 'oku ui kitautolu ke tau poupu mo fakamo'ui kae 'ikai fakahalaia'i.

Oku pehē 'i ha talanoa ne maumau lahi ha 'imisi 'o Sīsū Kalaisi lolotonga hono pomu 'o ha kolo he Tau Lahi hono II 'a Māmaní. Na'e loto mamahi e kakai 'o e koló 'i he maumau 'a e 'imisi, he na'e hoko ia ko ha faka'ilonga 'o 'enau tuí mo e 'i ai tonu 'a e 'Otuá 'i he'enua mo'uí.

Na'e lava 'e ha kau mataotao 'o faka-lelei 'e konga lahi 'o e 'imisi, ka na'e maumau lahi e ongo nimá ke toe faka-lelei. Na'e fokotu'u 'e ha ni'ihī ke totongi ha taha tā tongitongi ke ne tā ha ongo nima fo'ou, kae fie ma'u 'e ha ni'ihī ia ke tuku pehe'i pē—ko ha fakamanatu tu'uloa e ha'aha'a 'o e taú. Pea iku ta'enima ai pē 'a e 'imisi. Ka na'e tānaki atu ki ai 'e he kakai 'o e koló ha me'a 'e taha—'i he fakava'e 'o e 'imisi 'o Sīsū Kalaisi, ne nau tohi'i ai: “Ko hoku ongo nimá kimoutolu.”

Ko e To'ukupu Kitautolu 'o Kalaisi

'Oku 'i ai ha lēsoni mahu'inga 'i he talanoá ni. 'Oku ou fakakaukau loto atu ki he mafao mai e to'ukupu 'o e Fakamo'ui ke fakafiemālie'i, fakamo'ui, faitāpuekina mo 'ofeina. Na'á Ne

talanoa mo e kakai—kae 'ikai ke talanoa *bifo* kiate kinautolu. Na'á Ne 'ofa 'i he mā'ulalo mo e angavaivai peá Ne feohi mo kinautolu 'o 'oange ha 'amanaki lelei mo e fakamo'ui.

Ko 'Ene ngāue ia 'i he māmaní; na'á Ne mei fai pehē kapau na'á Ne 'i heni he 'ahó ni; pea ko e me'a ia 'oku totonu ke tau fai he'etau hoko ko 'Ene ākongā mo e kāingalotu 'o e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Māoni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní.

'I he pongipongi Toetu'u faka'ofa'ofa ni, 'oku taki 'etau manatú mo hotau lotó kiate Ia—Ko e Falala'anga 'o

'Isilelí mo e Maama 'o e Māmaní.

'I he'etau muimui ki He'ene sippinga haohaoá, 'e hoko ai hotau nimá ko Hono to'ukupu; hotau matá, ko Hono fofonga; hotau lotó, ko Hono loto.

'E Lava ke Talitali Lelei Hotau

Ngaahi Nimá

'Oku ou faka'ofa'ofa 'i he fietokoni e kāingalotu hotau Siasí ki he kakai kehé. 'I he'emaui ongonā ho'omou feilaulau ta'esiokitá mo e manava'ofa, 'oku fonu homau lotó 'i he hounga'ia mo e fiefia. Ko ha maama kimoutolu ki māmaní, pea 'oku mou 'iloa 'i ho'omou fai lelei mo e manava'ofa 'i he funga 'o e māmaní kotoa.

Me'apango 'oku tau fa'a fanongo ki ha kāingalotu 'o e Siasí 'oku lotofa'i pea iku 'o 'ikai ke nau toe ha'u 'o kau he'etau ngaahi fakataha'anga faka-Siasí, he 'oku nau pehē tokua 'oku 'ikai ke nau fe'unga.

'I he lolotonga e Tau Lahi hono II 'a Māmaní he'eku kei síi, na'e fo'i 'a Siamane pea lahi e maumá. Na'e fiekaia, puke, pea mate e tokolahi. 'Oku ou manatu'i lelei pē e ngaahi uta me'akai mo e vala tokoni 'ofa 'a e Siasí na'e 'omi mei Sōleki Síti. 'Oku ou kei manatu'i pē e nanamu 'o e vala fo'ou peá u kei ifo'ia pē he 'ū kapa písí.

Na'e kau ha ni'ihī ai ki he Siasí ko e koloa ko 'eni ne nau ma'u. Na'e ta'e-tokai 'e ha kāingalotu 'e ni'ihī e kau ului fo'ou ni. Na'a nau ui 'aki kinautolu ha hingoa ta'e'ofa: *Büchsen Mormonen* pe “Kau Māmonga Me'akai-Kapá.” Ne nau fehī'a he kāingalotu fo'ou ko 'enau tui ko 'ene feau pē 'enau fie ma'u fakatu'a-sinó, te nau mavahe leva mei he Siasí.

Neongo ne 'alu ha ni'ihī, ka na'e nofo pē ha tokolahi—ne nau ma'u lotu, 'ahi'ahī e lelei 'o e ongoongolelei, mo ongo'i hono 'ofeina kinautolu 'e honau kāingalotú. Kuo nau a'u mai ki “api.” Hili 'eni ha to'u tangata 'e tolu pe fā mei ai, 'oku toki 'ilo'i 'e ha ngaahi fāmili lahi ne tupu 'enau kau ki he Siasí, mei he kau ului ko 'eni.

'Ofa pē te tau talitali lelei mo 'ofa'i e fānau kotoa 'a e 'Otuá, kau ai e ni'ihī 'oku kehe 'enau teuteú, fotú, leá, pe kehe 'enau tō'ongá. 'Oku 'ikai lelei ke fakatupu hano ongo'i 'e ha ni'ihī 'oku nau ta'etau. Ka tau langaki hake e

nīhi 'oku tau feohi. Tau talitali lelei ki-nautolu. Tau fakatō-kakano mu'a i hotau kāinga i he Siasī 'a e ongo'i anga'ofā, manava'ofā, mo e 'ofa fakakalaisi ke nau ongo'i kuo faifai pē pea nau a'u ki 'api.

'O ka 'ahī'ahī kitautolu ke tau fakamaau, tau manatu'i mu'a e Fakamo'ui, na'e " 'ofa ki he māmanī, 'io, 'o a'u ki He'ene tuku hifo 'Ene mo'ui . . . ke Ne tohoaki kiate Ia 'a e kakai *fulipē*.

"[Pea] 'oku Ne folofola: Mou ha'u kiate au, 'a kimoutolu kotoa pē 'a e ngaahi ngata'anga 'o e māmanī . . . [he] 'oku ma'u 'a e faingamālie 'o e kakai *fulipē*, 'o tatau 'a e tangata takitaha, pea 'oku 'ikai ta'ofi ha taha."¹

I he'eku lau e folofolā, ngalingali ko e nīhi 'oku fa'a valoki'i mālohi taha 'e he Fakamo'ui, ko e nīhi ia 'oku nau taku tokua 'oku nau mahu'inga ko 'enua koloā, mafa'i, pe fie mā'oni'oni.

Na'e ako'i 'e he Fakamo'ui e tala fakatātā ki ha ongo tangata ne ō ki he temi-palé ke lotu. Na'e lotu 'a e Fālesī 'o pehē, " 'E 'Otuā, 'oku ou fakafeta'i kiate koe 'oku 'ikai te u hangē ko e kau tangata kehē, ke fakamālohi, mo ta'eangatonu, mo tonu fefine, pe hangē ko e tākaki tukuhāu ni. 'Oku liunga ua 'eku 'aukāi i he uike; pea 'oku ou 'oatu 'a e tukuhau i he'eku me'a fulipē."

Ne tu'u e tahā ko e tākaki tukuhau, i he "mama'ō . . . pea 'ikai fa'a hanga hake hono matā ki he langi, ka na'e si fāfāta ia, mo pehē, 'E 'Otuā, ke ke 'alo'ofa mai kiate au ko e angahala."

Pea pehē 'e Sīsū, " 'Oku ou tala [atu], na'e 'alu hifo 'a e tangatā ni ki hono falé kuo fakatonuhia ia, kae 'ikai pehē 'a e toko tahā."²

Ko e mo'oni, kuo tau "faiangahala kotoa pē, pea tōmui i he fakamālō mei he 'Otuā."³ 'Oku tau fie ma'u kotoa e 'alo'ofa. I hono fakamāu'i kitautolu 'e he 'Otuā he 'aho faka'osi, 'ikai te tau faka'amu ke fakamolemole'i 'etau ngaahi tōnōnou? 'Ikai te tau faka'amu ke tau ongo'i e 'ofa 'a e Fakamo'ui?

Ko hono totonū ia ke tau fai ki he nīhi kehē 'a ia 'oku tau holi fakamātoato ke fai ma'atautolu.

'Oku 'ikai ke u fokotu'u atu ke tau tali e angahalā pe ko e kovī, i he'etau mo'ui fakatāutahā pe i he māmanī. Ka i he'etau vēkevekē, 'oku tau fa'a

feto'oaki ai e angahalā mo e taha faiangahalā pea vave ke tau fakamaau pea si'i ke tau manava'ofa. 'Oku tau ako mei he fakahā i onopōnī, " 'Oku mahu'inga lahi 'a e laumālie i he 'ao 'o e 'Otuā."⁴ He 'ikai ke tau lava 'o tala e mahu'inga 'o ha laumālie, 'o tatau mo e 'ikai ke tau lava 'o fua e lahi 'o e 'univēsī. 'Oku mahu'inga e tokotaha kotoa pē 'oku tau fetaulaki mo ia ki he'etau Tāmāi Hēvanī. Ka mahino ia, 'e mahino leva e anga 'oku tonu ke tau fai ki hotau kāinga.

Na'e tangi ha fefine ne fuoloa 'ene fe'ao mo e 'ahī'ahī mo e mamahī, 'o pehē, "Ku'ou tōki 'ilo'i 'oku ou hangē pē ha la'i pa'anga 'e 20 pepā—'o manusi-nusi, mahaehae, 'uli, ngaohikovia mo likoliko. Ka 'oku ou kei pa'anga pē 'e 20. 'Oku i ai hoku mahu'inga. Neongo 'a e 'ikai ke u matamatalele'i, pea neongo kuo ngaohikovia au, ka 'oku kei

kakato pē hoku mahu'inga, ko e pa'anga 'e 20."

'E Lava ke Fai 'e Hotau Ngaahi Nimá 'a e Fakafiemālie

I he'etau manatu'i 'enī, mafao atu mu'a hotau lotó mo hotau nimá i he 'ofa ki he nīhi kehē, he 'oku faingata'a e mo'ui 'a e tokotaha kotoa pē. I he'etau hoko ko e ākongā 'a Sīsū Kalaisi ko hotau 'Eikī, 'oku ui kitautolu ke tau poupu mo fakamo'ui kae 'ikai fakahalaia'i. Kuo fekau mai ke tau "tangi mo kinautolu 'oku tangi pea fakafiemālie i 'a kinautolu 'oku fie ma'u ha fakafiemālie."⁵

'Oku 'ikai tuha mo kitautolu Kalisitiané, ke tau pehē 'oku tuha pē 'a e mamahī mo kinautolu 'oku tofanga ai. Ko ha 'aho lelei e Sāpate Toetu'u ke tau manatu'i ai na'e loto fiemālie pē 'a e Fakamo'ui ke to'o kiate Ia e mamahī,

hona lotó he ‘ofa mo e hounga’ia.⁸

Ko e laumālie ‘eni ‘o e manava’ofá: ke tau ‘ofa ‘i he nīihi kehé ‘o hangē ko kitautolú,⁹ feinga ke nau fiefia, pea fai ange ‘a ia ‘oku tau loto ke fai mai kiate kitautolú.¹⁰

‘Oku Fie Ma’u e Ngāué ‘i he ‘Ofa Mo’oni

‘Oku fie ma’u e ngāué ki he ‘ofa mo’oni. Te tau talanoa ki he ‘ofá he ‘ahó kotoa—te tau fai tohi pe fa’u maaú ‘o talaki ai, hiva ‘o fakahīkīhīkī ai, mo malanga ‘o poupou’i ia—ka ‘o ka ‘ikai ke hā he’etau ngāué, tā ko e “uka-meā pakihi pe simipale tatangi¹¹ pē ‘etau ngaahi leá.”

Na’e ‘ikai ke folofola’aki pē ‘e Kalaisi e ‘ofá; na’á Ne fakaha’i ia ‘i he ‘aho kotoa. Na’e ‘ikai ke ne hola mei he kakaí. Na’á Ne tokoni’i e fakafō’ituituí He’ene feohi mo e kakaí. Na’á ne fakahaofi e taha na’e heé. Na’e ‘ikai ke Ne ako’i mai pē ke tau tokoni ‘ofa kae fai e ngāué ia ‘e ha nīihi kehe. Na’á Ne ako’i mo fakalālali mai foki e founga ke “tokoni’i ‘a e vaivaí, hiki hake ‘a e ngaahi nima ‘oku tautau ki laló, pea fakamālohi ‘a e ngaahi tui ‘oku vaivaí.”¹²

‘Oku ‘afio’i ‘e Kalaisi e founga hao-hao ‘o e tokoní. ‘I he mafao mai ‘e he Fakamo’uí Hono to’ukupú, ‘okú Ne langaki e mo’ui ‘a e nīihi kehé ‘o nau hoko ai ko ha kakai ma’ongo’onga, mālohi mo lelei ange.

‘ikai ‘oku totonu ke tau fai e me’a tatau pē kapau ko Hono to’ukupú kitautolu?

Te tau Lava ‘o ‘Ofa Hangē Ko lá

Na’e fakahā mai ‘e he Fakamo’uí ‘a e me’a ke fakamu’omu’a ‘i he’etau mo’uí, ‘apí, uōtí, tukui koló, mo hotau fonuá ‘i He’ene folofola ko e ‘ofá ko e fekau ma’ongo’onga ia ‘oku “tautau ai ‘a e fonó kotoa mo e kau palōfitá.”¹³ ‘E lava ke tau tokanga pē ke fakakaukau’i e fakaiiki ‘o e mo’uí mo e fonó mo e ngaahi me’a lahi ke tau fai; ka ‘o ka tau li’aki e ongo fekau lalahí, ‘oku muna leva e me’a kotoa pea tau hangē pē ha kongá ‘ao ‘oku fe’ave’aki holo ‘e he ‘eá; pea mo ha ‘ulu ‘akau táe-fua.¹⁴

Ka ‘ikai e ‘ofa ko ‘eni ki he ‘Otua ko e Tamái mo hotau kāingá, ko e me’anoa pē hotau tu’unga faka-ākongá mo

mahamahakí mo felāngaaki ‘a e tokotaha kotoa pē—‘o a’u pē ki he nīihi ‘oku ngali totonu ke nau mamahí.⁶

‘Oku tau lau he tohi ‘a Lea Fakatātaá, “‘oku ‘ofa ma’u ai pē ‘a e [kaume’a] mo’oni, pea kuo fanau’i ho tokouá ke talifaki ‘a e ‘aho ‘o e koví.”⁷ Tau ‘ofa mu’a he taimi kotoa pē. Pea tau tokoni’i mu’a hotau kāingá ‘i he taimi ‘o e faingata’á.

‘E Lava ke Tokoni Hotau Ngaahi Nimá

‘Oku ‘i ai ha fananga faka-Siu ki ha ongo tautehina ko ‘Ēpalame mo Similai, na’e ‘i ai ‘ena ngoue’anga peá na fakatou ngāue ai. Na’á na loto taha ke vahevahe tatau ‘ena ngāué mo e ututá’ú. ‘I he pō ‘e taha ofi ke ‘osi e ututá’ú, na’e ‘ikai mamohē ‘a Similai, he na’e ‘ikai ke ne tui ‘oku totonu ke ma’u pē ‘e ‘Ēpalame ha vaheua ‘e taha ke fafanga’aki hono uai’i mo e ngaahi foha ‘e toko fitú, lolotonga iá ‘oku lahi hono ‘inasí ka ‘okú ne toko taha pē.

Ko ia ne tu’u hake ai ‘a Similai ‘o hū

atu ki he ngoue’angá ‘o ne to’o e vahe tolu ‘e taha ‘o ‘ene ututá’ú, ‘o ‘ave ia ki he tafa’aki hono tokouá. Na’á ne foki leva ‘o mohe fiamālie kuó ne fai e me’a totonú.

Ka ne ‘ikai mamohē mo ‘Ēpalame ia. Na’á ne fakakaukau ki he tuenoa pē hono tokoua ko Similai, pea ‘ikai hano foha ke tokoni ange. Na’e ‘ikai totonu ke ma’u ‘e Similai ‘a ia ne ngāue mālohi toko tahá, ‘a e vahe ua pē ‘e taha. Ko e mo’oni na’e ‘ikai fakahōifua ‘eni ki he ‘Otua. Ko ia ne tolotolo atu ‘a ‘Ēpalame ki he ngoue’angá ‘o to’o e vahe tolu ‘e taha ‘o hono ‘inasí ‘o ‘ave ki he tafa’aki hono tokoua ‘ofeiná.

Ne ‘alu atu e ongo tautehiná ki he ngoue’angá he pongipongi hokó peá na fakatou ‘ohovale he kei lahi tatau pē ‘a e ongo tu’ungá. ‘I he pō ko iá ne hū e ongo tautehiná mei hona falé ‘o fai e me’a tatau pē ne na fai he pō ki mu’a. Ka na’á na fetaulaki heni, pea ‘i he’ena fe’ilongakí, na’á na fefā’ofua’aki. Na’e ‘ikai ke na toe lava ‘o lea he ne fonu

Hono Siasí, 'o 'ikai hano makatu'unga. Ko e hā hono 'aonga 'etau faiakó kapau 'oku 'ikai ha 'ofa? 'A e ngāue fakafai-fekau, temipalé, pe ngāue fakauelofea kapau 'oku 'ikai kau ai e 'ofā?

Ko e 'ofā na'á ne ue'i 'etau Tamai Hēvaní ke fakatupu hotau laumālié; mo 'oatu hotau Fakamo'uí ki he Ngoue ko Ketisemani ke totongi 'etau angahalá. Ko e 'ofā 'a e tefito'i taumu'a 'o e palani 'o e fakamo'uí; ko e tupu'anga 'o e fiefia, vai 'o e mo'uí mo e matavai mapunopuna 'o e 'amanaki leleí.

'Oku hoko ha me'a faka'ofa'ofa kiate kitautolu 'i he'etau tokoni'i e nīhi kehé 'i he 'ofa faka-Kalaisí. 'Oku fakamo'uí, ma'a mo mālohi ange ai hotau laumālié. 'Oku fiefia, melino mo tau ongo'ingofua ange ai e fanafana 'a e Laumālie Mā'oni'oni.

'Oku ou fakafeta'i 'aki e kotoa hoku lotó ki he'etau Tamai Hēvaní ko 'Ene 'ofa 'iate kitautolú, mo 'Ene me'a'ofa 'aki Hono 'Aló, pehē ki he mo'ui mo e tā sippinga 'a Sisū Kalaisí mo 'Ene feilaulau haohaoa mo ta'esiokitá. 'Oku ou fiefia 'i he fo'i mo'oni ko ia 'oku 'ikai pekia 'a Kalaisi ka kuo toe tu'u mei fa'itoká! 'Okú Ne mo'ui pea kuó Ne toe fakafoki mai ki he tangatá 'a Hono mafái mo e ongoongoleleí. Kuó Ne 'omi e sippinga haohaoa 'o e fa'ahinga tu'unga ke tau a'usía.

'I he Sāpate Toetu'ú ni, mo e 'aho kotoa pē 'oku tau fakalaululoto ai ki hono 'ofeina, fakanonga mo fakahaofi kitautolu 'e he Fakamo'uí, tau tukupā mu'a ke hoko ko Hono to'ukupú ke lava 'o ongo'i 'e he nīhi kehé 'Ene 'ofā 'o fakafou 'iate kitautolu. 'I he huafa 'o Sisū Kalaisí, 'ēmeni. ■

MA'U'ANGA FAKAMATALÁ

1. 2 Nifai 26:24–25, 28; ko e toki tānaki atu e fakamamafá.
2. Vakai, Luke 18:9– 4.
3. Loma 3:23.
4. Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 18:10.
5. Mōsaia 18:9.
6. Vakai, 'Alamā 7:11–13; Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 19:16.
7. Lea Fakatātā 17:17.
8. Vakai, Clarence Cook, "Abram and Zimri," i he *Poems by Clarence Cook* (1902), 6–9.
9. Vakai, Mātiu 22:39.
10. Vakai, Mātiu 7:12.
11. 1 Kolinitō 13:1.
12. Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 81:5.
13. Mātiu 22:40.
14. Vakai, Sute 1:12.